

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Енергетична залежність України є однією з її ключових соціально-економічних проблем. Особливо гостро на поглиблення даної проблеми реагує аграрний сектор економіки. Актуальним постає питання щодо управління ефективністю виробництва та використанням біопалива в сільськогосподарських підприємствах. Доцільним є економічне обґрунтування альтернативних видів палива, використання яких дозволяє зменшити тиск високої ціни постачальника або позбавитись взагалі паливної залежності від країни-імпортера, вийти на ринок з конкурентною ціною на виготовлену продукцію та покращити екологічну ситуацію країни.

Аналіз останніх досліджень. Пошуком шляхів використання альтернативних видів палива, способів їх виготовлення та пристосування до наявної техніки виробників сільськогосподарської продукції займалось багато вчених, серед яких: В. В. Бойко, О. В. Ващук, К. Дегтярьов, Т. В. Дмитрієва, Г. П. Домбровська, А. М. Зелінська, Т. О. Зінчук, Г. М. Калетник, М. Кобець, О. Колесніченко, С. В. Коляденко, М. О. Кравченко, П. В. Пивовар, Г. М. Підлісецький, В. Г. Семенов, А. Соловійов, С. М. Уминський та багато ін. Незважаючи на тривалий час та значні обсяги досліджень, вивчення даної теми повинно продовжуватись і поглиблюватись.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження дипломної роботи є визначення основних напрямів удосконалення управління ефективністю виробництва продукції рослинництва на основі виробництва та використання біопалива в ПП «Колос Полісся», розробка механізму їх реалізації. Визначена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- визначити роль використання біопалива в забезпеченні ефективності виробництва сільськогосподарського підприємства;
- вивчити методичні основи ефективності виробництва та використання біопалива;
- дослідити управлінсько-правові засади виробництва та використання біопалива сільськогосподарськими підприємствами;
- проаналізувати ринок біопалива України;
- охарактеризувати організаційно-економічний стан підприємства;
- здійснити фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства;
- оцінити ефективність виробництва та сучасний стан управління енергозбереженням підприємства;
- розробити виробничу стратегію підприємства;
- визначити механізм підвищення ефективності виробництва підприємства;
- обґрунтувати економічну ефективність впровадження лінії з виробництва біодизеля.

Об'єкт і предмет дослідження. *Об'єктом дослідження дипломної роботи є процес управління ефективністю виробництва та використання біопалива в сільському господарстві.*

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо механізму удосконалення управління ефективністю виробництва та використання біопалива. Дослідження здійснювалося на матеріалах ПП «Колос Полісся».

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з теорії та практики виробництва та використання біопалива в сільськогосподарському підприємстві. Дипломна робота базується на *діалектичному методі пізнання з використанням системного підходу до вивчення теоретичних і практичних положень щодо біопалива в цілому, та біодизеля зокрема.*

Абстрактно-логічний метод був використаний для теоретичного узагальнення та визначення сутності досліджуваних понять, формування висновків і пропозицій. Дослідження сучасного рівня енергетичної залежності сільського господарства Житомирської області проводилось, використовуючи статистико-економічний метод, зокрема прийомів порівняння, графічного та ін. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу визначено щільність і характер зв'язку індикаторів матеріальних витрат на рослинництво між собою і з собівартістю виробництва продукції рослинництва та побудовано кореляційно-регресійну модель, яка використовувалась для визначення резервів підвищення ефективності господарювання підприємства, що реалізуються за рахунок управління відповідними видами витрат.

Інформаційну базу наукової роботи складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених та фахівців з досліджуваної проблематики, офіційні матеріали обласного управління статистики, періодичні видання та інформаційні ресурси світової комп'ютерної мережі Internet.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. У дипломній роботі комплексно досліджено економічну ефективність виробництва та використання біодизеля. До найважливіших результатів дослідження, що характеризують наукову новизну, належать такі:

удосконалено:

- методичний підхід до аналізу рівня ефективності виробництва та використання біопалива підприємством, зокрема запропоновано розрахунок таких базових показників: питома вага витрат на пальне в структурі собівартості продукції рослинництва сільськогосподарського підприємства; коефіцієнт регресії для визначення впливу зміни рівня витрат пального на собівартість продукції рослинництва, вартісний еквівалент енергії за умови використання біодизеля;

- на основі багатофакторної кореляційно-регресійної моделі визначено ієрархію факторів, що впливають на собівартість продукції рослинництва, до яких віднесено: витрати на насіння та посадковий матеріал; витрати на

мінеральні добрива; витрати на нафтопродукти; витрати на електроенергію; витрати на запчастини, ремонтні та будівельні матеріали; витрати на оплату послуг сторонніх організацій;

дістало подальший розвиток:

– методичний підхід щодо економічного обґрунтування доцільності виробництва та використання біодизеля сільськогосподарськими підприємствами, суть якого полягає у розрахунку витрат на ринкову закупівлю дизельного пального для проведення всіх необхідних агротехнічних операцій при вирощуванні продукції рослинництва та порівнянні цих витрат з витратами на виробництво біодизеля в обсязі, необхідному для вирощування тієї ж кількості продукції;

– пропозиції щодо створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу для виробництва біодизеля, що є вагомим резервом зниження собівартості виробництва продукції рослинництва.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та пропозиції за результатами дослідження можуть бути широко використані у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств, при прогнозуванні та розробці планів соціально-економічного розвитку на районному й обласному рівнях управління, а також при вивченні економічних дисциплін студентами вищих навчальних закладів.

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні розробки, висновки та рекомендації, що містяться в роботі, отримані автором самостійно на основі аналізу та узагальнення теоретичного й практичного матеріалів.

Апробація результатів дипломної роботи. Основні положення дипломної роботи були викладені в доповідях автора на: I турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт «Актуальні питання аграрної економіки: погляд молоді» (м. Житомир, 20 листопада 2014 р.); II турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з напрямку «Економіка сільського господарства та АПК» серед студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації 2014-2015 н.р. (м. Кам'янець-Подільський, 27 березня 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Кооперативні читання: 2015 рік» (м. Житомир, 3 квітня 2015 р.).

Публікації. Основні результати дипломного дослідження викладені в трьох наукових працях загальним обсягом 0,42 ум. друк. арк.

Обсяг і структура дипломної роботи. Робота викладена на 119 сторінках комп'ютерного тексту. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 45 таблиць та 18 рисунків. Структурно робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (77 найменувань), 7 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дипломної роботи, ступінь вивчення проблеми, визначено мету, основні завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито елементи наукової новизни і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі – **«Теоретичні аспекти управління ефективністю виробництва та використанням біопалива»** – розглянуто роль використання біопалива в підвищенні ефективності виробництва сільськогосподарського підприємства, методичні основи ефективності виробництва та використання біопалива, управлінсько-правові засади виробництва та використання біопалива сільськогосподарськими підприємствами.

Ефективність виробництва – об'єктивна економічна категорія, що характеризує ступінь досягнення загальних і окремих результатів від оптимального використання всіх ресурсів підприємства (матеріальних, трудових, фінансових). Вагому роль у підвищенні ефективності виробництва сільськогосподарського підприємства відіграє використання біопалива. Біопаливо – це альтернативний вид енергії, який передбачає використання відновлюваних ресурсів для часткової (а з часом і повної) заміни вичерпних і обмежених ресурсів.

Використання означених в роботі методик розрахунку основних показників економічної ефективності виробництва та використання біопалива дозволяє визначити доцільність такого виробництва для конкретного суб'єкта господарювання. Економічне обґрунтування даного виду діяльності дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам уникнути зайвих втрат і ризиків, визначити, на яких умовах здійснювати виробництво. Оцінка екологічної ефективності виробництва біопалива дозволяє встановити в ньому вміст шкідливих речовин, порівняти кількість викидів в навколишнє середовище традиційного палива з біопаливом.

Для сільськогосподарських підприємств доцільно використовувати біопаливо, сировиною для якого є сільськогосподарська продукція чи відходи з її виробництва. Управління виробництвом та використанням біопалива – процес планування, організації, мотивації, контролю та координації спільних дій задля отримання кінцевих результатів, що являють собою фізичну речовину (біопаливо) та економічний ефект (зниження собівартості виробництва продукції).

Правові засади для виробництва та використання біопалива в Україні формуються з 2000 р. Перспективними правовими шляхами подальшого розвитку ринку біопалива стосовно сільського господарства є формування та законодавче затвердження положень щодо зниження податкової ставки для виробників біопалива, їх фінансової підтримки на державному рівні, обов'язкового внесення біопалива до складу пального нафтового походження, стимулювання створення сільськогосподарських кооперативів з виробництва біопалива.

У другому розділі – «Сучасний стан управління ефективністю виробництва в ПП «Колос Полісся» Черняхівського району Житомирської області» – проведено аналіз ринку біопалива України, зроблено організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства, фінансово-економічний аналіз його діяльності, оцінку ефективності виробництва та сучасного стану управління енергозбереженням.

В ході дослідження було встановлено, що на сьогодні в Україні формується ринок біопалива, сировини та обладнання для його виробництва, виділені суб'єкти даного ринку та визначена наявність потенціалу для його розвитку. ПП «Колос Полісся», на матеріалах якого базувалось дослідження, спеціалізується на виробництві продукції рослинництва та тваринництва (виробничий напрям – зерновий), використовує орендовані землі, є збитковим. Показники економічної ефективності сільськогосподарського виробництва ПП «Колос Полісся» наведені в табл. 1.

Таблиця 1

**Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва
ПП Колос Полісся»**

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до 2012 р.
Вироблено валової продукції на:				
100 га с.-г. угідь, тис. грн.	220,102	260,968	161,314	73,29
1 середньорічного працюючого, грн.	144,17	129,44	112,92	78,32
Урожайність, ц/га				
зернових	11,39	40,79	21,54	189,16
Продуктивність тваринництва, ц				
ВРХ	-	0,46	0,50	-
свиней	0,48	0,34	-	-
Собівартість 1 ц, грн.:				
зернових	148,53	70,19	226,83	152,72
м'яса ВРХ	-	1487,80	2622,22	-
м'яса свиней	2596,97	4239,77	-	-
Трудомісткість виробництва, люд.-год./ц				
зернових	2,67	1,23	3,16	118,50
м'яса ВРХ	-	178,17	195,56	-
м'яса свиней	105,76	88,45	-	-
Вироблено валової продукції на 100 га с.-г. угідь, ц:				
м'яса ВРХ	-	3,31	2,57	-
м'яса свиней	8,40	6,90	-	-
Вироблено валової продукції на 100 га ріллі, ц:				
зерна	666,41	2302,42	615,43	92,35
Прибуток (+), збиток (-), тис. грн.	+924,0	-120,0	-185,1	-
Рівень рентабельності, %	18,07	-24,43	-52,32	-
Норма прибутку, %	0,13	-0,09	-0,17	

Джерело: розрахунки за даними звітності ПП «Колос Полісся».

Проаналізувавши таблицю, можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду (2012-2014 рр.) сільськогосподарське виробництво підприємства було неефективним. Спостерігається зниження показників валового виробництва продукції на 100 га (на 26,71%), підвищення собівартості 1 ц зернових (на 52,72%), трудомісткості їх виробництва (на 18,5%). Ефективність виробництва продукції рослинництва потрібно підвищувати шляхом зниження її виробничої собівартості.

Машино-тракторний парк потребує оновлення (знос техніки перевищує 50%). Прибутковим та рентабельним підприємство було лише у 2012 р. Результати діяльності за наступні два роки виявили ймовірність банкрутства досліджуваного об'єкта. На сьогодні управління енергозбереженням не здійснюється в ПП «Колос Полісся». Насіння ріпаку, вирощеного в 2015 р., реалізували замість використання його в якості сировини для виробництва біопалива.

Оскільки ефективність виробництва вимірюється відношенням результату до витрат, то для її підвищення необхідно скорочувати обсяг останніх. Склад і структура операційних витрат підприємства наведена в табл. 2.

Таблиця 2

Склад і структура операційних витрат ПП «Колос Полісся»

Показники	2012 р.		2013 р.		2014 р.		2014 р. до 2012 р., +/- п. с.
	тис. грн.	у %	тис. грн.	у %	тис. грн.	у %	
Матеріальні затрати	13,3	5,60	315,6	50,05	231,4	38,57	+32,96
Витрати на оплату праці	83,1	35,02	43,9	6,96	71,6	11,93	-23,09
Відрахування на соціальні заходи	29,2	12,31	21,2	3,36	31,3	5,22	-7,09
Амортизація	111,7	47,07	40,6	6,44	41,9	6,98	-40,09
Інші операційні витрати	-	-	209,3	33,19	223,8	37,30	-
Разом	237,3	100,00	630,6	100,00	600	100,00	x

Джерело: розрахунки за даними звітності ПП «Колос Полісся».

Проаналізувавши таблицю, можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду питома вага матеріальних затрат в структурі операційних витрат підприємства збільшилась на 32,96 пунктів структури та дорівнювала 38,57% (в 2014 р.). Варто зауважити, що в 2013 р. цей показник становив 50,05%. Оскільки матеріальні затрати протягом 2013-2014 рр. займали найбільший відсоток в структурі операційних витрат ПП «Колос Полісся», то підвищувати ефективність виробництва сільськогосподарської продукції потрібно за рахунок зниження саме цієї статті витрат.

Аналіз структури матеріальних витрат на рослинництво в підприємствах Житомирської області протягом 2012-2014 рр. дав змогу визначити питому вагу пально-мастильних матеріалів в даній структурі (табл. 3).

Таблиця 3

Питома вага пально-мастильних матеріалів в структурі матеріальних витрат на рослинництво в підприємствах Житомирської області на 1 га посівної площі

Показники	2012 р.		2013 р.		2014 р.		2014 р. до 2012 р.	
	грн.	%	грн.	%	грн.	%	у %	+/- п. с.
ПП «Колос Полісся» Черняхівського району								
Матеріальні витрати, які увійшли в собівартість продукції, тис. грн.	1977,25	100,00	2672,86	100,00	752,29	100,00	38,05	х
пально-мастильні матеріали	983,26	49,73	775,00	29,00	361,43	48,04	36,76	-1,69
СТОВ «Племзавод Коростишівський» Коростишівського району								
Матеріальні витрати, які увійшли в собівартість продукції, тис. грн.	1516,93	100,00	1675,87	100,00	1459,26	100,00	96,20	х
пально-мастильні матеріали	805,87	53,13	762,43	45,49	619,75	42,47	76,90	-10,66
ПСПО «Браженське» Черняхівського району								
Матеріальні витрати, які увійшли в собівартість продукції, тис. грн.	979,39	100,00	2666,38	100,00	2262,56	100,00	в 2,3 р. зр.	х
пально-мастильні матеріали	292,39	29,85	797,14	29,90	699,90	30,93	в 2,4 р. зр.	+1,08
ТОВ «СІГНЕТ-ЦЕНТР» Попільнянського району								
Матеріальні витрати, які увійшли в собівартість продукції, тис. грн.	952,02	100,00	1322,09	100,00	2134,72	100,00	в 2,2 р. зр.	х
пально-мастильні матеріали	480,09	50,43	875,93	66,25	864,47	40,50	180,06	-9,93

Джерело: розрахунки за даними звітності ТОВ «СІГНЕТ-ЦЕНТР».

Приклади наведених підприємств (табл. 3) підтверджують значний відсоток витрат на пальне в рослинництві (в межах 29-66%). Після поступового зростання цін на пальне в ПП «Колос Полісся» знизили обсяги його використання за рахунок невиконання деяких агротехнічних операцій, підприємства Коростишівського району скооперувались для придбання ПММ за гуртовими цінами, які нижчі за роздрібні. Це дозволило зекономити частину коштів (на 1,69 та 10,66 пунктів структури відповідно).

Витрати ПСПО «Браженське» на пально-мастильні матеріали протягом досліджуваного періоду зросли в 2,4 рази, ТОВ «СІГНЕТ-ЦЕНТР» – на 80,06%. Така динаміка свідчить про енергетичну залежність сільськогосподарських підприємств, доводить необхідність переходу аграрного сектору економіки на біопаливо. Результати кореляційно-регресійного аналізу підтвердили сильний зв'язок між витратами на пальне та собівартістю виробництва продукції рослинництва.

У третьому розділі – «Удосконалення управління ефективністю виробництва ПП «Колос Полісся» на основі використання енергозберігаючих технологій» розроблено виробничу стратегію досліджуваного підприємства (ПП «Колос Полісся»), механізм підвищення його ефективності виробництва, доведено економічну ефективність впровадження лінії з виробництва біодизеля.

Визначено, що стратегічними орієнтирами ПП «Колос Полісся» є: підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва за рахунок зниження її собівартості, зміцнення позицій підприємства на ринку зернових, досягнення та збереження рівня прибутковості господарства та підвищення кваліфікації персоналу. Для реалізації виробничої стратегії ПП «Колос Полісся» варто зробити акцент на зменшенні рівня витрат на пально-мастильні матеріали шляхом виробництва та використання біопалива.

Варто звернути увагу на те, що досліджуване підприємство спроможне вирощувати ріпак у ґрунтово-кліматичних умовах зони Полісся, про що свідчить результат 2015 року. Частина орних земель була засіяна ріпаком. Солому можна використовувати для опалення приміщень. Печі відповідної конструкції (під тюки соломи) можна виготовити власноруч.

Виробляти біогаз для ПП «Колос Полісся» недоцільно, оскільки підприємство спеціалізується на рослинництві, а сировиною для біогазу є гній. Біодизель з рослинницьких олій можна додавати до дизелю нафтового походження або в чистому вигляді, модернізувавши двигуни транспортних засобів. На підприємстві є склади для зберігання ріпакового насіння, олії та готового біопалива. Оскільки біодизель зберігається протягом трьох місяців (потім розкладається), то краще переробляти насіння ріпаку частинами з огляду на потребу. Доцільним також є створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з виробництва та реалізації біопалива. Собівартість виробництва біодизеля наведена в табл. 4.

Таблиця 4

Розрахунок собівартості виробництва біодизеля власним міні- заводом вартістю 100 тис. грн.

Матеріали	Од. виміру	Кількість	Собівартість (вартість) матеріалів, грн.	Витрати, грн.
1	2	3	4	5
Насіння	т	2,97	2404,0	7139,9
Вартість переробки 1 тони ріпаку на олію	грн./т	–	202	599,9
Готова олія	т	1,04	–	7739,8
99,8 %-го метанолу	т	0,144	2 800	403,2
Луг (гідроксиду калія (88% КОН))	л	15,6	8,73	136,2
Спирт метиловий для очистки	л	20,8	6,45	140,6
Амортизація устаткування (100 тис. грн.) на 8 років	діб	2160	46,3	46,3
Оплата праці	грн./люд	2000	66,7	66,7
Теплова енергія	кВт/тон	40	20	800
Електроенергія	кВт/тон	50	2	100
Вода	кг	105	0,937	98,4

Продовження таблиці 4

1	2	3	4	5
Всього:	грн./т	–	–	9531,2
Накладні витрати	грн./т	–	–	138,3
Разом:	грн./т	–	–	9669,5
Собівартість виробництва 1 кг біодизеля	грн./кг	–	–	9,67
Реалізація сопродуктів: шрот	т	0,624	800	499,2
гліцерин	т	0,15	300	45
Після реалізації супродуктів	грн./т	–	–	9125,3
Отримано біодизеля	кг	970	–	–
В перерахунок на літри	л	1136	–	7,79

Джерело: розрахунки на основі [36, с. 158].

Собівартість біодизеля, враховуючи витрати палива нафтового походження на вирощування ріпаку, склала 7,79 грн./л. Ціна дизельного палива станом на 25.01.2016 р. складає 15,65 грн./л, що на 54,95% дорожче.

Витрати біодизеля (в натуральних одиницях) на 15% більші, ніж дизельного палива, але в перерахунку на гроші використання біодизеля є більш економним. Відносна економія коштів складає 42,76%. Це вагома перевага біодизеля, порівняно з дизельним паливом. Проте, варто звернути увагу на неможливість тривалого зберігання біодизеля. Необхідно мати склад для зберігання насіння ріпаку чи олії даної культури, щоб виготовити біопаливо за вимогою.

У випадку створення сільськогосподарського кооперативу з виробництва та реалізації біопалива, його члени мають ряд переваг: спроможність закупити більш потужне обладнання, забезпечити безперебійне виробництво пального, отримати додатковий дохід. У випадку впровадження виробництва біодизеля власними силами та його використання ПП «Колос Полісся» зможе знизити собівартість виробництва продукції рослинництва на 15-25%.

Отже, впровадження виробництва біодизеля та його використання є доцільним для ПП «Колос Полісся». Ефективність виробництва продукції рослинництва буде підвищена за рахунок зниження рівня витрат на пально-мастильні матеріали. Окрім економічного ефекту, підприємство отримає екологічний ефект у вигляді скорочення викидів в атмосферу.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У дипломній роботі узагальнено теоретичні та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення управління ефективністю виробництва та використанням біопалива сільськогосподарського підприємства. Основні висновки та результати дипломної роботи наступні:

1. В сучасних умовах господарювання перед сільськогосподарськими підприємствами першочерговим завданням є вижити на ринку в довгостроковій перспективі з метою задоволення продовольчої потреби суспільства та отримання прибутку. Важливу роль у вирішенні цього

завдання відіграє рівень ефективності виробництва сільськогосподарського підприємства.

2. Ефективність виробництва – об'єктивна економічна категорія, що характеризує ступінь досягнення загальних і окремих результатів від оптимального використання всіх ресурсів підприємства.

3. Проблема управління ефективністю сільськогосподарського підприємства всебічно досліджена в науці. Актуальним є питання підвищення економічної ефективності виробництва за рахунок використання енергозберігаючих технологій.

4. Управління ефективністю виробництва та використанням біопалива – процес моніторингу ринку біопалива та вивчення економічної ефективності впровадження нетрадиційних видів палива, що виробляється з біологічно чистої відновлюваної сировини.

5. Управління виробництвом та використанням біопалива здійснюється шляхом планування, організації, мотивації, контролю та координації спільних дій задля отримання кінцевих результатів (біопалива та економічного ефекту у вигляді зниження собівартості виробництва продукції).

6. Правове поле процесу виробництва та використання біопалива в Україні знаходиться на стадії формування та становлення. Нормативно-правові акти, затверджені на сьогодні, дозволяють здійснювати діяльність з виробництва та використання біопалива та потребують відповідних доповнень.

7. Ринок біопалива, сировини та обладнання для його виробництва знаходиться в Україні на стадії формування, виділені суб'єкти даного ринку та визначена наявність потенціалу для його розвитку.

8. ПП «Колос Полісся», на матеріалах якого базувалось дослідження, спеціалізується на виробництві товарної продукції рослинництва та тваринництва. Виробничий напрям підприємства – зерновий. Вузкими місцями функціонування господарства є зношеність основних засобів (більше 50%) та питома вага дебіторської заборгованості в структурі оборотного капіталу.

9. Протягом досліджуваного періоду (2012-2014 рр.) фінансові результати підприємства погіршились. Прибутковим та рентабельним воно було лише у 2012 р. В наступні два роки ПП зазнало збитків, тому значення коефіцієнтів рентабельності активів, власного капіталу та продажу мали від'ємні значення. Оскільки фінансовий стан підприємства є незадовільним, необхідно вживати заходи по відновленню та збереженню рівня прибутковості підприємства. В ході аналізу було з'ясовано, що однією з причин збитковості було зниження ефективності використання виробничих ресурсів підприємства.

10. Вивчення складу та структури операційних витрат ПП «Колос Полісся» виявило найбільший відсоток матеріальних затрат у 2013-2014 рр. та динаміку їх зростання протягом досліджуваного періоду. На основі такого результату досліджень, ми дійшли висновку, що підвищувати ефективність

виробництва сільськогосподарської продукції потрібно за рахунок зниження саме цієї статті витрат.

11. Дослідження структури матеріальних витрат сільськогосподарських підприємств Житомирської області виявило резерв зниження собівартості продукції рослинництва у зменшенні витрат на пально-мастильні матеріали, питома вага яких є найбільшою та складає 30-50%. Кореляційно-регресійний аналіз підтвердив сильний зв'язок між впливом змін рівня витрат на пальне та рівнем собівартості продукції рослинництва.

12. На сьогодні управління енергозбереженням не здійснюється в ПП «Колос Полісся». Насіння ріпаку, вирощеного в 2015 р., реалізували замість використання його в якості сировини для виробництва біопалива.

13. Місією ПП «Колос Полісся» є забезпечення продовольчої потреби населення в якісній сільськогосподарській продукції по конкурентній ціні та отримання прибутку, який забезпечить підприємству розширене відтворення. Основними цілями підприємства є: випуск конкурентоспроможної продукції за рахунок зниження собівартості її виробництва, зміцнення позицій підприємства на ринку зернових, досягнення рівня прибутковості та його збереження, підвищення кваліфікації працівників.

14. Скорочення витрат є загальною стратегією підприємства. Конкурентна стратегія – лідерство в зниженні собівартості. Виробнича стратегія – зниження витрат на пально-мастильні матеріали. Реалізувати дані стратегії можна за рахунок використання альтернативних видів палива.

15. Підвищити ефективність виробництва продукції рослинництва в умовах сільськогосподарського підприємства можна декількома шляхами: селекцією нових сортів рослинництва, розширенням посівів високо сортового насіння чи гібридів, вдосконаленням сівозміни, хімізацією та ефективним використанням виробничих ресурсів. Останнє включає оновлення машино-тракторного парку, зниження собівартості виробництва продукції рослинництва.

16. Економічно доцільно зменшувати витрати сільськогосподарського підприємства на пально-мастильні матеріали шляхом власного виробництва та використання біопалива. Враховуючи вартість відповідного обладнання, технологію виробництва та потребу в пальному, варто виробляти та використовувати біодизель, сировиною для якого є насіння ріпаку.

17. Організувати виробництво біопалива можна власними силами чи на кооперативній основі. При створенні сільськогосподарського кооперативу з виробництва та реалізації біопалива, його члени мають ряд переваг: спроможність закупити більш потужне обладнання, забезпечити безперебійне виробництво пального, отримати додатковий дохід.

18. З огляду на структуру виробничої собівартості продукції, яку виробляє ПП «Колос Полісся» (підприємство, на якому пропонується реалізувати проект), варто звернути увагу на заміну палива нафтового походження на біопаливо. На нашу думку, для цього господарства доцільним є впровадження виробництва біодизеля та його використання.

19. Пропонуємо виробляти біодизель з власної сировини та для власних потреб. Це дозволить знизити собівартість виробництва продукції рослинництва на 15-25%. Ефективність виробництва продукції рослинництва буде підвищена за рахунок зниження рівня витрат на пально-мастильні матеріали. Окрім економічного ефекту, підприємство отримає екологічний ефект у вигляді скорочення викидів в атмосферу.

20. Додаткові кошти, підприємство може отримати від надання послуг в сільському господарстві: використовуючи прес, який є частиною лінії з виробництва біодизеля, можна переробляти насіння ріпаку інших сільськогосподарських суб'єктів на олію.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Основні результати дипломного дослідження опубліковано у 3 статтях:

1. Козьма А. В. Особливості використання біодизеля в сільському господарстві України / А. В. Козьма // Актуальні питання управління конкурентоспроможністю аграрного сектора: збірник тез доповідей науково-практичної конференції молодих вчених-економістів (м. Житомир, 19-20 листопада 2014 р.) / Науково-інноваційний інститут економіки та агробізнесу ЖНАЕУ. – Житомир: ЖНАЕУ, 2015. – 192 с.

2. Козьма А. В. Економічна доцільність виробництва біодизеля на кооперативних засадах / А. В. Козьма // Кооперативні читання: 2015 рік: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 3 квітня 2015 р.). – Житомир: Вид-во «Житомирський національний агроекологічний університет», 2015. – 272 с.

3. Козьма А. В. Світовий досвід виробництва біопалива / А. В. Козьма // Формування стратегії розвитку аграрного сектора регіону: збірник тез одинадцятої міжфакультетської науково-практичної конференції молодих вчених, 20 травня 2015 р. – Житомир: Вид-во «Житомирський національний агроекологічний університет», 2015. – 284 с.

АНОТАЦІЯ

Козьма А. В. Удосконалення управління ефективністю виробництва та використанням біопалива в умовах ПП «Колос Полісся». – Рукопис.

Дипломна робота на здобуття кваліфікації «Магістр» за спеціальністю 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування». – Житомирський національний агроекологічний університет Міністерства освіти і науки України, 2016.

Дипломну роботу присвячено дослідженню теоретичних, методичних та практичних аспектів механізму удосконалення управління ефективністю виробництва та використанням біопалива в умовах сільськогосподарського підприємства. На основі вивчення та узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвідів обґрунтовано роль виробництва та використання

біопалива в підвищенні ефективності виробництва сільськогосподарського підприємства, узагальнено методичні основи ефективності та управлінсько-правові засади виробництва та використання біопалива. Здійснено аналіз ринку біопалива України, комплексну економічну оцінку досліджуваного сільськогосподарського підприємства та структури матеріальних витрат сільськогосподарських підприємств на рівні області. Обґрунтовано напрями удосконалення управління ефективністю виробництва сільськогосподарського підприємства на основі використання біодизеля. Розроблено виробничу стратегію досліджуваного підприємства та доведено економічну ефективність впровадження лінії з виробництва біодизеля.

Ключові слова: управління, сільськогосподарське підприємство, біопаливо, біодизель, виробництво біодизеля, кооператив з виробництва та реалізації біодизеля.

АННОТАЦИЯ

Козьма А. В. Совершенствование управления эффективностью производства и использованием биотоплива в условиях ЧП «Колос Полесья». – Рукопись.

Дипломная работа на соискание квалификации «Магистр» специальности 8.03060101 «Менеджмент организаций и администрирование». – Житомирский национальный агроэкологический университет Министерства образования и науки Украины, 2016.

Дипломная работа посвящена исследованию теоретических, методических и практических аспектов механизма совершенствования управления эффективностью производства и использованием биотоплива в условиях сельскохозяйственного предприятия. На основе изучения и обобщения отечественного и зарубежного опытов обоснована роль производства и использования биотоплива в повышении эффективности производства сельскохозяйственного предприятия, обобщены методические основы эффективности и управленческо-правовые основы производства и использования биотоплива. Осуществлены анализ рынка биотоплива Украины, комплексная экономическая оценка исследуемого сельскохозяйственного предприятия и структуры материальных расходов сельскохозяйственных предприятий на уровне области. Обоснованы направления совершенствования управления эффективностью производства сельскохозяйственного предприятия на основе использования биодизеля. Разработана производственная стратегия исследуемого предприятия и доказана экономическая эффективность внедрения линии по производству биодизеля.

Ключевые слова: управление, сельскохозяйственное предприятие, биотопливо, биодизель, производство биодизеля, кооператив по производству и реализации биодизеля.

SUMMARY

Kozma A. «The impact of the production efficiency and the use of biofuel on the improvement of management in the conditions of the PE «Kolos Polissia». – Manuscript.

Thesis for obtaining the qualification of «Master» specialty 8.03060101 «Management and administration». – Zhytomyr National Agroecological University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, 2016.

The Master's thesis is devoted to the study of theoretical methodical and practical aspects of the mechanism designed to improve the efficiency management of the enterprise as well as the use of the biofuel in the conditions of the agrarian enterprise. The thesis studies and generalises the domestic and foreign experience as well as substantiates the methodical grounds for the efficiency and the administrative-legal grounds of the production and the biofuel use. The analysis of the biofuel market in Ukraine has been made. A general economic assessment of the tested agrarian enterprise as well as the material inputs of the agrarian enterprises on the regional scale have been given. The directions to improve the production efficiency management at the agrarian enterprise on the basis of biofuel has been substantiated. The manufacturing strategy of the testing enterprise has been developed. The economic efficiency of the introduction the new line for biodiesel production has been proved.

Key words: management, agricultural enterprise, biofuel, biodiesel, biodiesel production, cooperation of production and sale of biodiesel.